

رقص

(I)

رقص، بوتون جانلیلارا مخصوص اولان بیر ایچگودوسل (غریزی) ائحتیاجین گندریلیشیدیر (برطرف اندیلمه سیدیر). حتی جانسیزلار بئله رقص ائتمکده دیرلریالینیز بیر مطلق حقیقت واردیر: حرکت. حرکتین دیشیندا هر شئی نیسییدیر. رقص حرکتدیر، لاکین هدفی اولان و بللی ایچ و دیش دیسیلینه، نیظام- اینتیظاما تابع اولان حرکتدیر. آذربایجانین فیلسوف شاعری حسین جاویدین گوروشونه گوره هر شئی؛ میکروکوسموسدان (اتم و آتومون ایچینده کیلر) توتموش ماکروکوسموسا (اولدوزلار و گزگنلر-سیاره لر) قدر بوتون وارلیق رقص ائتمکده دیر. حتی جاویده گوره تانری دا مطلق اولدوغو اوچون حرکت و رقص حالیندادیر. یعنی جاویده گوره تانرینین مطلقلیگی، ازلی و ابدیلیگی، رقص حالیندا اولماسی اوزوندیدیر. جاوید گوروشونو بو شکیلده افاده اندر:

رقص ائتمه ده حتی او گورونمز اولو معبود

رقص ائتمه ده حتی او وجودی - عدم آلود.

بو سببدن د جاویده، شمس تبریزه و دیگر موتفکیرلر و عشق متصوفلرینه، حال اهلی اینسانلارا گور رقص عبادتین ان بلیرگین (مشخص) و اونملی نؤوعلریندن بیریدیر. اینسانلیق تاریخینده اینسانلار اینانچسال (اعتقادی) کیملیکلرینی رقص اندرک سرگیلمیشلر. ادبیات دیلین، موسیقی سسین و رقص حرکتین یاراتدیغی صنعت نؤوعودور. رقصده سیالییت داها یوکسکیدیر. تانری قاتینا یاخینلاشمانین بیر یولو دا رقصیدیر. حسین جاوید بو حقیقتی بئله ایفاده اندیر:

حتی شو اوفوقلرده سؤئن قانلی گونش ده

هپ رقص اندرک غنیب اولویور سنیراندین ایشته

هپ رقص اندییور قانلی گونش، قانلی اوفوقلر

هپ رقص اندییور هاله قمر، پنبه شفقلر

رقص ائتمه ده هپ شعر و دوها، حوسن و لطافت

رقص ائتمه ده بیلدیزلی فضا، روحی طبیعت

هر فلسفه، هر دین و طریقت، بوتون عادت

رقص ائتمه ده هپ اولسا خیال، اولسا حقیقت

هپ رقص اندییور حزن و سرور، عشق و فلاکت

هپ رقص اندییور خنیر ایله شر، علم و جهالت

رقص ائتمه ده حتی او گورونمز اولو معبود

رقص ائتمه ده حتی او وجودی عدم آلود

گوروندویو کیمی حسین جاویده گوره بوتون ذرره لر و کایاتات رقص ائتمکده دیر.

شمس تبریز کامیل اینسانین روح حاللارینین اوچ تظاهور نؤوعونو عملی تصوفده بؤیله

آنلادیر:

1. موسیقی 2. رقص 3. شعر

یئنہ ده شمس تبریز، اینسانین کؤتو (پیس) دویغولارا قاپیلماماسی اوچون اونا رقص ائتمه یی، سماع زنلیگی اؤنریر. کایناتین حرکتی دوغولتوسوندا رقص ائتمک و دوغانین (طبیعتین) ایچ آهنگدارلیغینا اوپوم ساغلاماق. شمس تبریزه گؤره سماع زنلیکله اینسانین ایچ روحسال سونسوزلوغو ایله دیش دوغا سونسوزلوغو اوپوملولوک (هماهنگلیک) ایچینه گیرمیش اولور و رقص حالیندا تورلو- تورلو (نؤوع- نؤوع) ایلاهی حقیقتنر گؤرونمه یه باشلاپیر. بؤیله جه بدن روحون منطیقینه تابع اولور، اینسان کؤتو و فانی دویغولاردان آرینیر (کاتارسیس) و باقی روح حاللاری ایله وحدت حالینا گلیر. وجود روحون قوتساللیقلارینا قوووشور و اینسانین بوتون ذرره لری مطلق اولانلا اؤزدئشلشمه تلاشینا گیریر. اؤلوملو اولان ماددیلیک و بدنسللیک، اؤلومسوز و ازلی اولان روحون قارشیسیندا تسلیم اولور .

حقا کی همین وجود بیردیر

بیر ذاتا وجود منحصر دیر " (فضولی)

شمس تبریزگؤره اینسانی طراوتلی قیلان، باشقاسی ایله صمیمی ائدن و اینسانین بئیین قاپاقلارینی بوتون بیلگیلر آچیق توتان هم ده رقصدیر. گونئی آذربایجانین 19- جو عصر اهلی حق متصووفی اولان بوپوک شاعر ابولقاسیم نباتیه گؤره موغاملارین باغریندان یوغرولوب یاپیلان رقصلر سئوگی و ذؤوق دولو حیاتین اساسینی تشکیل ائدر. نباتی "رقص" ردیفلی شعرینده رقصین فلسفه سینی آنلادیر و سون بئیتلرینده بئله سؤیله بیر :

"صوتی نئی و ناین عالم اولور پر صدا

نالہ دفدن گلیب مطریبی خوشخوانه رقص

ائتسه نباتی اگر شؤوق ایله بیر جور عه نوش

"شور" و "نوا" دان سالیر عرصه دئورانه رقص"

بو شعرده کی "شور" و "نوا" سؤزلریندن مقصد عینی آدلا مؤوجود اولان موغاملارا ایشاره دیر. رقص ائدن اینسانین بوتون حوجره لری درین بیر ذؤوق و موتلولوق ایچریسینه گیرر. موتلو اینسانین بیلگی قازانماسی اوچون روح حاللاری و پسیکولوژیک (روانی) یاپیسی (ساختاری) داها مهییا دورومدا اولور. قلبین و بصیرتین گؤزلری آچیلیر .

گنرچکدن د رقص حالیندا اولمایان دوشونجه و تخیل دورغون و اؤلگوندور. اینسان خیالینین آرد- آردا ده بیشمه سی دویغولارین رقص حالیندا اولماسی سببیله دیر دیالکتیک، تئفککورون تعریفیدیر و دیالکتیک حرکت دئمکدیر. غایه سی و هدفی بللی اولان حرکتدیر. هدفی بللی اولان حرکت رقصدیر. هدف، عشق منزیللرینی آشاراق قوتلو و موتلو اولانا اولاشماقدیر. مؤولویلیکده عشق 7 منزیلدن عبارتدیر. عطار طرفیندن سیستئماتیزه ائدیلمن 7 عشق منزیلی فلسفه سینه شمس و مؤولانا طرفیندن بیر ده رقصین سماع زنلیک مرحله سی آرتیریلار. مؤولانا، سماع زنلیکله تمیزله نرک بو 7 عشق منزیلینین یاشاناراق آشیلماسینی مومکون سایمیشدیر. سماع واسیطه سیله گیدیلمه سی میسر اولان بو آشامالار بونلاردیر :

1. طلب . یولون و حرکتین باشلانغیجی اولان طلب مرحله سینده اینسان روحی- ایلاهی ائحتییاجلاردان یوخسون و بوش اولان خسته کؤنلنو و عقلینی روحانییاتا طلبده بولوناراق گنرمه تلاشینا گیرر :

ائی خسته کؤنول دردینه درمان طلب ائیله

گر جان دیلر ایسن یئری جانان طلب ائیله

ائی بولبولی قودسی نه گیر یفتاری قفسسن

سیندیر قفسی تازه گولستان طلب ائیله

ارکانسیز اولانلارلا رفیق اولما نسیمی

یول اهلینی گوزله ادب- ارکان طلب ائیله

2. عشق. بو آشامادا یارادیلانی یارادان اوچون سئومه ضرورتی عیان اولور. اینسان و دوغا سئوگیسینی ایچرن بو آشاما آتشین ائحتیراضلارلا ایچ ایچه دیر. اولو بیر یولون مجنونلوغودور بو آشاما .

وادی وحدت حقیقتده مقام عشق دیر

کیم مشخص اولماز اول وادیده سولطانان گدا" (فضولی)

و یا

عشق تا کؤکسومده طوغیان ائیله بیر

بیر دیز تک کؤلوم عصیان ائیله بیر (عطار ترجمه گ.ج)

3. معرفت. قلبین ایچ شعور آخیشیدیر. یالنیز زکا و بئینله دئگیل، هم ده قلبین گوجو، قلبین گوزو ایله دو یغوسال آقیلامانی (ایدراک انتمه پروسئسینی) ایچینه آلا. معرفت، اخلاق سوزگه جیدن کچیریلیمیش بیلگیلر دیر. ویجدانلا اوزدئشله شن، عرفانی دو یغولارلا ائستنتیزه ائدیلیمیش (گوزلشدیریلیمیش) بیلگیلر .

ائی اوزوندن بیخبر غافیل اویان

حاققا گل کی حاق دئگیل باطیل اویان

اولما فانی عالمه مایل اویان

معرفتدن نسنه قیل حاصل اویان (نسیمی)

4. ایستیغنا (دویوم). دنیا بیلگیلریندن و ذوقدن دویوش آشاماسیدیر :

ائی قیلان شئیدا منی مدن بو ایستیغنا ندیر

نیشه قیلماز سین کی احوالی دیلی شئیدا ندیر

گول تمناسیندا دئرلر بولبولون غوغالارین

چون گولو گوردو کده دینمز بیلزم غوغا ندیر (فضولی)

و یا

وصلیدن چون عاشیقی مستغنی ائیلر بیر وصال

عاشیقه معشوقه دن هر دم بو ایستیغنا ندیر (فضولی)

5. حئیرت . حئیرت، خالیقه خلقین آراسیندا کی فرقین شاشقین روح حالی ایله سنزلیشیدیر (تشخیص ائدیلیشیدیر)

خلق اولدو بو بحری حئیرته غرق

تا خلقدن اول خالیقه فرق (فضولی)

حئیرتین بیر ایشیق، بیر ده قارائلیق طرفی وار. اؤنجه کی منزیلره واریب، او منزیلرین

ایچریگینی آنلامایان یولچو حئیرتین ظولمت طرفینه دوشر :

یول آزارسان ظولمتی حئیرتده ائی دیل واقیف اول

زینهار اول کویه گیتمه آهی آتشارسیز (فضولی)

6. وحدت وجود (تؤوحید). ایکیلیگین و شیرکین اورتادان قالدیریلیشی و بیر اولانین و یالنیز بیر اولانین ایدراک ائدیلیشی. هر ذره نین بطنیندکی سیرلی و مطلق اولان وارلیق، گورونلرین آرخاسیندا کی قلبین گوزو ایله درک ائدیلمه سی مومکون اولانین شعور و اراما. بوتون ویران اولان و اول بیلجکلرین ایچیند بیر عافییت کونجو وار .

بیز جهان معموره سین معنیده ویران بیلیمیشیز

عافییت کونجون بو ویران ایچره پونهان بیلیمیشیز (فضولی)

ويا
 هر ريسته كي حق عيان انديبير
 سر ريسته سيني نيهان انديبير (فضولي)
 ويا
 ذره نين اوره يي ياريلسا اگر
 ذره نين بطنينده گونش گورونر (هاتف اصفهاني. ترجمه: بگ.ج)

ويا
 شيركي ارادان گوتوردو وحت
 وحدتن اچيلدي بابي رحمت
 اشيا ايكيلىكن اولدو خالي
 باري احد اولدو لايزالي (نسيمي)
 7. فنا في الله وبقا بالله . بوتون كوئو دويغولارين فنايا اوغرايب و قالارغي دويغولارين اينسانين
 روحونو سارماسي. اينسانين تانري قاتيندا وار اولوشو :
 راهي عشق ايچره منه آنجاق فنا مقصود ايدى
 شكر كيم مقصوده يئنديم اينتظاريم قالمادى (فضولى)
 ويا

گر وار ايسه معرفت مذاقى
 فاني سنه بس دليلي باقى (فضولى)

مؤلوليلىك باخيشيندا بو معنا مولكونه رقصه، سماعز نليكله روماق مومكونموش.
 بوتون گزگنلرين و اولدوزلارين ايچريلريندن يوغرولان بير انئرژي سببي ايله حرکت
 و رقص حاليندا اولمالاري، يالنيز حسين جاويدين گوروشو دنگيل، هم ده علمين ايثبات انتديگي بير
 گنرچكليدير .
 آنجاق اينسانلاردا و ميللتلرده جانسيزلاردان فرقلي اولاراق رقصين اولوشوموندا
 تفكورون، تخيولون، ايچگودولرين (غريزه لرین)، بوتون دويغولارين (ذوق، شهوت، سئوگي،

آتالیق، آنالیق، ساواش، محبت، دوستلوق، خسته لیک، اوغورسوزلوق، ظفر، یئنیلگه (مغلوبیت)، یوکسلیس و...) قاتقیدا بولونماسی بیر گئرچکلیکدیر .

آذربایجان- تورک رقصلری تاریخ، مدنیت شعورونو ایچریدیگیندن دولایی اولوسال کیملیک و میلی- تاریخی منسازلارلا یوکوملودور. آذربایجان میلی رقصلرینده تورک دونیاسینین اینسانلیق و یوکسلیش ایدئاللاری بارینماقدادیر.

یاللی اویون هاواسی

(II)

اوینایانین بیرنجیسی بیر کیشی وسونوجوسو بیر قادین اولدوغو اوچون هر قادینین ساغیندا بیر کیشی و سولوندا دا باشقا بیر کیشی دورور، اؤیله جه ده هر کیشینین ساغ طرفینده بیر قادین و سول طرفینده ایسه دیگر بیر قادین دورور. کیچیک بارماقلارلا بدنلرین تماسی ساغلانیر .

اویون باشلارکن هرکس موختلیف روح حاللاری ایله جمعه داخیل اولور. عینی حرکتلره و آغیر مثلودی (آهنگ) ایله اؤنجه واحید روح حالینین، عینی دویم، ذوق، ایدراک قابیلیتینین ساغلانماسینا تلاش اندیلیر. کوللکتیو ایشیرلیگی و یاردیملاشما، دایانیشما اورتامیندا کؤتو دویغولارین تدریج بدنن دفع اولونماسینا چالیشیلیر. بو اوزدن ده قادینلا کیشینین ال-اله وئرملرینه، فیزیکسل تماسدا بولونمالارینا راغمن، هیچ بیر شهوت دویغوسو باش قالدیرمیر. هم بایاندا(خانیمدا) و هم ده بایدا(آقادا) باش قالدیران دویغو شهوت اؤته سی(فوقو) بیر موتلولوق و روح حالیدیر. تدریج اینسان روحونون درین قاتلاریندا، ان درین قاتلاریندا بارینمیش اولان یوکسک اینسانی دیرلر اویانماغا باشلایلیر، اینسانین وحشی دویغولاری رام اندیلیر، تربیه اندیلر و دینامیک، آخجی، یاراتقان انئرژی جه چئوریلیر .

رقص دسته سینین باشینی چکن بای بیر دایره چرچیوه سینده ایستقامتی بلیرله بیر. اللر گؤیلره قالخیب اندیگجه، گؤیلرین سونسوزلوغوندان ایشیق سنلی، اوینایان بایلارین و بایانلارین روحنا آخماغا باشلایلیر. اینسانین بطنیندکی قارانلیقلار یاریلیر، عاغلیندکی دویونلر آچیلیر، زکاسیندا دویم (حییس انتمه) میقیاسی گئنیشله بیر.

جیسمانی دویغولارین، بدنسل ایستکلرین باسقیسیندان، تمناسیندان سییریلیب، تانریسال (ایلاهی) و سماوی دویغولار مقامینا واریلیر. بدن روحون ایراده سینه تابع اولماغا باشلایلیر. اویون

داوام انتدیكجه ایشتیر اکیچیلاردا کوللنکتیوه اویوم (هماهنگ) سورجی (پروسئسی) باشلاپیر. بوتون فردلرین ایچریسینده بنزر روح حاللاری اویانیر. ایکی آشامادان عیبارتدیر یاللی اویونو. بیرینجی مرحله ده فردین کوللنکتیوه (دسته یه) حیصسا تسلیم اولماسی، کوللنکتیوله عینی احوال- روحیه نی پایلاشماسی باشلاپیر. بوتون بیرئیلر (فردلر) اوز قضورلاریندان آرینماغا اوزن (اعتینا) گؤستریب، فردی کیملیکلرینین فؤوقونه یوکسلرک، یاردیملاشراق بوتونجو (کل گرا)، کامیل کوللنکتیو بیر کیملیک اولوشدورماغا چالیشیرلار. فردلرین تلاشی حسابینا هرکسین ایچیندکی تانریسال دویغولار اویانیر و اویانمیش بو دویغو داغلااری کیچیک بارماقلارین تماسسی ایله بوتون گروپ اویه لرینه (üya-عضو) کئچیر. حیصسی و روحی باخیمدان بیرئی دسته یه و جمع ایسه بیرئییه برابر اولور. دویغولار پایلاشیلیر. بو پایلاشما اوزوندن عینی نؤوع دوشونمه، گورمه، دویمه، ائشیتمه و دیگر ذوق آما حاللاری اورتایا چیخیر. بیرئیچیلیکله (فردیتیچیلیکله) توپلومساللیق (اجتماعیلیک) اؤرنه یی (نمونه سی) گنرچکلشیر. دویغولاری، اولوملو (مثبت) انئرژینی پایلاشما سورجی بیتدیکن سونرا رقصین ایکنجی مرحله سی باشلار .

بیرینجی ائوره ده (مرحله ده) فرد اؤزکیملیگینی کوللنکتیولیکده (جمعیتیچیلیکده) ایفاده اندیردیه، ایکنجی ائوره ده کوللنکتیولیک فردده و فردیلیکده ایفاده اولونور. کیچیک بارماقلا تماسدا اولان و وجودلارین تماسسی گسیلیر. آرتیق تماسا گرک یوخ. ووجودلاردا اولان اولوملو دویغولار بیربیرینه ساریلمیشدیر. دویغولارین بیربیرینه گیررک بوتونلشمه سی اوزوندن هرکس مولودور، هیجانلیدیر، انئرژیلیدیر، گوجلودور .

اویونون ریتمی دییشیر و ملودی سورعتله نیر. سورعتله داوام ائدن ملودینین ریتمینه اویغون اولاراق، هم بایان و هم ده بای؛ هر فرد کوللنکتیوین دویغولارینی تک باشینا ایفاده ائتمه لیدیر. نؤوبت ایله هر فرد دایره نین اورتاسینا گلیب و سیستملی، دوزه نلی شکیلده جمعدن آدیغی مولولوغو، تانریسال دویغولاری، قوووتلی و ماهیرانه حرکتلری ایله گؤستریب، کوللنکتیوی، کوللنکتیودن آدیگی معنویباتی، دیرلری اوز فردی حرکت و داورانیشلاریندا تمثیل ائدیب، یئرینه دؤنمه لیدیر. بو حرکت دسته نین باشینی چکن ایلك کیشیدن باشلامیش، دسته نین سونو اولان بايانا قدر داوام ائدر و هرکس اؤزونه اؤزگو (مخصوص) طرزده، اوز ووجودوندا جمعدن بیریکن (توپلاشان) روح حالینی ایفاده ائدرک، جمعی تمثیل ائدر. بؤیله جه یاللی، موتلو و دادلی بیر سونلوقلا بیتیش اولور .

یاللی اویون هاواسی، ان چوخ زورنا ایله چالینیر. قاپالی محیطده دنگیل، آچیق محیطده ایجرا ائدیلیر. بو اوزدن ده اویانانلارین ایچ دونیالاری قاپالیبقدان آچیقلیغا، گنیشلیگه دوغرو بیر یؤنلیشه کنچر. ذاتن قاپالی سیستملر اوز دیرلرینی دیش دونیا ایله پایلاشا بیلمز لر و چؤگرلر. زورناتین گولو هایقیقیشلاری (فریادلاری) داغلاردا، درلرده عکس اولور. اینعکاس اولورکن ده داغلارین، درلرین، تپه لرین سیرلرینی رقص ائدنلرین روحونا گنیریر. بو سببدن ده اویانانلار هم ده دوغانین (طبیعتین) سیرلی روحو ایله ایله تیشیم (ایرتیباط) قورموش اولورلار. زورناتین سسیندکی گوج، رقص ائدنلری، ساده جه گولو قیلماز، هم ده روحلارینین درین و قارانلیق قاتلارینداکی اوزاقلیقلاری دا آیدینلاتمیش و یاخینلاشدیرمیش اولور. اینسان داریسقاللیبقدان قورتولور، دار باطینیلیکن آزاد اولور و اوز ایچیندکی سونسوز لوقلار، گنیشلیگه قوووشور.

یاللی رقصین بیرینجی حیصسه سینین هدفی مولولوغا یوکسلیش و کوللنکتیو شکیلده خوشبختلیگی یاخالاماقدیر. ایکنجی حیصسه سی ایسه الده اندیلمیش و پایلاشیمیش خوشبختلیگی هرکسین فرد اولاراق، ایستعدادینا اویغون شکیلده اوز فردیتیینه، فردی کیملیگینه اوز دنشلدیرمکن عیبارتدیر. یاللی اویون هاواسی، تورکلگون فائتحلیک روحونون جیلوله نیشی و رقص شکلینده اورتایا چیخیشیدیر . 2003- آنکارا

